

**DÜNYA İŞLEME LİTERATÜRÜNDEKİ ŞEHİR İSİMLİ NAKIŞLAR
BAĞLAMINDA MARAŞ İŞLEME TEKNİKLERİNİN KONUMU**
**THE POSITION OF MARAŞ EMBROIDERY TECHNIQUES WITHIN THE
CONTEXT OF CITY-NAMED EMBROIDERIES IN GLOBAL TEXTILE
LITERATURE**

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu ASLANTÜRK

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda
Tasarımı Bölümü, faslanturk@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6863-6150

Kahramanmaraş, Türkiye

ÖZET

Dünya işleme literatürüne isimleriyle teknik kazandıran Assisi (İtalya), Hardanger (Norveç) veya Lucknow Chikan (Hindistan) gibi merkezler, ekseriyetle tek bir özgün teknik disiplinle özdeşleşerek monolitik bir zanaat kimliği kazanmaktadır. Kahramanmaraş nakış geleneği ise bu evrensel eğilimin aksine; yapısal, yöntemsel ve malzeme rejimi bakımından birbirine ontolojik olarak tamamen zıt üç farklı temel işleme sistemini (Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Filesı) aynı yerel kimlik altında birleştirmesiyle dünya zanaat tarihinde istisnai bir küresel örnek teşkil etmektedir. Bu çalışma, söz konusu mirası "Yapısal Triad" (Üçlü Yapı) kavramı üzerinden küresel zanaat haritasındaki örneklerle karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi ve bölgenin zanaat otoritesi konumunu kuramsal boyutlarıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma, yazar tarafından yürütülen "Adıyla Yaşayan İşlemeler" başlıklı Sanatsal Uygulama Projesi'nin (SAUP) temel çıktıları temel almaktadır. Çalışmanın ön bulguları Mayıs 2026'da Gaziantep'te düzenlenen 3. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuş; bu makalede ise söz konusu veriler küresel literatür kıyaslamaları, "bedensel algoritma" kavramsallaştırması ve teknik deşifrelerle derinleştirilerek genişletilmiştir. Nitel araştırma deseni içerisinde yapılandırılan çalışma,

yöntemsel temelini "Karşılaştırmalı Literatür Analizi" ve "Teknik Belgeleme" yaklaşımlarından almaktadır.

Elde edilen bulgular; Maraş İğnesi'nin örgüsel yüzey inşası, Maraş Filesini'nin eksiltmeci doku kurgusu ve Maraş İşi'nin hacimsel sarma strüktürü arasındaki yapısal farklılıkların, aslında ortak bir aksiyel simetri ve matematiksel ritim disipliniyle yönetildiğini kanıtlamaktadır. Sonuç olarak Kahramanmaraş, dünya işleme literatüründe tek bir yerel kimlik altında üç farklı yapısal sistemi başarıyla sürdüren stratejik bir "Teknik İhtisas Merkezi" olarak konumlanmaktadır. Bu yapısal tanımlama, geleneksel zanaat bilgisinin dijital tasarım ve parametrik modelleme süreçleri için disiplinlerarası bir referans matrisi sunduğunu tescil etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Maraş İğnesi, Maraş İşi, Maraş Filesini, Yapısal Triad, Teknik belgeleme.

ABSTRACT

Centers that have contributed named techniques to global embroidery literature, such as Assisi (Italy), Hardanger (Norway), or Lucknow Chikan (India), are generally recognized for a single unique technical discipline, acquiring a monolithic craft identity. Contrarily to this universal tendency, the embroidery tradition of Kahramanmaraş represents an exceptional global case in world craft history by consolidating three distinct fundamental embroidery systems—Maras Needle, Maras Work, and Maras Filigree—which are ontologically contradictory in structure, application, and material regime under the same local identity. This study aims to comparatively analyze this heritage with models on the global craft map through the concept of the "Structural Triad" and to reveal the region's position as a craft authority with its theoretical dimensions. The research is based on the primary outputs of the Artistic Application Project (SAUP) titled "Embroideries Living with Their Names" conducted by the author. While preliminary findings were presented as a paper at the 3rd International Congress on Social and Human Sciences in Gaziantep in May 2026, this article expands those data by deepening them through global literature comparisons, the conceptualization of "bodily algorithms," and technical decodings. Structured within a qualitative research design, the study derives its methodological basis from "Comparative Literature Analysis" and "Technical Documentation" approaches. The findings demonstrate that the structural differences between the interlaced surface construction of Maras Needle, the subtractive texture composition of Maras Filigree, and the volumetric wrapping structure of Maras Work are actually governed by a common discipline of axial symmetry and mathematical rhythm. Consequently, Kahramanmaraş is positioned in global embroidery literature as a strategic "Technical Specialization Center" that successfully maintains three different structural systems under a single local identity. This structural definition certifies that traditional craft knowledge offers an interdisciplinary reference matrix for digital design and parametric modeling processes.

Keywords: Maras Embroideries, Structural Triad, Tacit Knowledge, Bodily Algorithm, Craft Authority.

GİRİŞ

Kahramanmaraş işleme mirası; usta-çırak ilişkisiyle aktarılan 'sessiz bilgi' (tacit knowledge) üzerine inşa edilmiş olsa da, bu çalışma söz konusu mirası malzemenin fiziksel sınırlarını yöneten bir 'bedensel algoritma' olarak yeniden tanımlamaktadır. Bu örtük bilginin sistematik deşifresi, zanaatın estetik bir süsleme pratiğinden öte, akademik bir yüzey inşa dili ve matematiksel bir disiplin olarak tescillenmesine imkân tanımaktadır.

Dünya işleme literatürü incelendiğinde, belirli coğrafi merkezlerin teknik uzmanlık alanı ile küresel ölçekte tanındığı görülmektedir. Örneğin İtalya'nın *Assisi* nakışı, Norveç'in *Hardanger* işlemesi ve Hindistan'ın *Lucknow (Chikan)* işi, şehir isimlerini tekstil terminolojisinde ayrılmaz kılmıştır. Ancak Kahramanmaraş işleme mirası, bu uluslararası eğilimden belirgin bir biçimde ayrışmaktadır. Şehir; Maraş İğnesi (Marash Needlework), Maraş İşi (Sim Sırma) ve Maraş Files'i olmak üzere üç farklı yapısal sistemi kendi ismiyle literatüre kazandırmıştır. Bu durum, Kahramanmaraş'ı dünyada sınırlı sayıda örnekte görülen bir "teknik ihtisas ve çeşitlilik bölgesi" olarak konumlandırmakta ve zanaat tarihinde ayrıcalıklı, özgün bir örnek haline getirmektedir.

Kahramanmaraş işleme geleneğinde dikkat çeken bu müstesna durum, farklı teknik özellikler ve yüzey uygulamalarına sahip bu üç işlemenin adlandırma düzeyinde ortak bir yerel kimlik altında toplanmış olmasından güç almaktadır. Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Files'i adlarının her birinde "Maraş" isminin teknikten önce gelen bir tanımlayıcı olarak yer alması; aynı zanaat çevresi, üretim kültürü ve estetik düşünce sistemine ait olduklarının yerel düzeyde kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışma, söz konusu üç tekniği "Yapısal Triad" kavramı çerçevesinde ele almaktadır. Çalışmada işleme, yalnızca görsel bir bezeme unsuru olarak değil; uygulandığı teknik sistem tarafından biçimlenen yapısal bir çıktı olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, Anadolu işleme geleneğini salt ikonografik bir repertuvar olarak değil, teknik sistemlerle birlikte anlam kazanan dinamik bir üretim dili olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Literatürde genellikle stilistik sınıflandırmalarla sınırlı kalan bu teknikler; bu çalışmada yüzeyi örgüsel, hacimsel ve eksiltmeci yöntemlerle kurgulayan birer "yüzey inşa sistemi" olarak tanımlanmaktadır. Maraş İşi'nin mıhlama kalıplarıyla kurduğu 'hacimsel iskelet', Maraş İğnesi'nin twisted stitch (bükülmüş ilmek) ile oluşturduğu 'örgüsel yüzey' ve Maraş Files'i'nin iplik çekme yöntemiyle yarattığı 'geçirgen boşluk', tekstil yüzeyini üç boyutlu bir mimari yapı gibi inşa etmektedir. Bu kurgu, Kahramanmaraş işlemlerinin sadece dekoratif unsurlar değil,

yüzeyin yapısal sağlamlığını ve estetik ritmini kuran bütüncül birer yapısal olarak kompleks bir sistem olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu noktada literatüre şu radikal sorunun sorulması önem kazanmaktadır: Neden küresel merkezler genellikle tek bir teknik uzmanlık ile anılırken, sadece Kahramanmaraş'ta örgüsel (İğne), hacimsel (İş) ve eksiltmeci (File) olmak üzere birbirine ontolojik olarak zıt üç sistem aynı yerel kimlikte toplanmıştır? Bu durum, Kahramanmaraş'ın sadece bir üretim merkezi değil, yüzeyi üç farklı materyal rejimiyle (varlık, hacim, yokluk) kurgulayabilen bütüncül bir 'teknik ihtisas bölgesi' olduğunu ortaya koymaktadır.

Dünya zanaat ve tekstil literatüründe coğrafi işaret niteliği kazanmış merkezlerin büyük çoğunluğu homojen ve monolitik birer üretim ekolü sunarken, Kahramanmaraş zanaat havzasının sergilediği plüralist (çoklu) uzmanlaşma modeli, akademik alanda henüz sistematik bir yüzey inşa dili olarak deşifre edilmemiştir. Mevcut alanyazında yerel teknik tanımlar (mıhlama, sökü, sarma, twisted stitch vb.) ile uluslararası genel 'needlework' (iğne işi) kavramı arasında ciddi anlamsal sapmalar ve terminolojik boşluklar bulunmaktadır. Bu çalışma; söz konusu boşluğu doldurmak amacıyla, Kahramanmaraş nakış geleneğini salt ikonografik bir bezeme repertuarı olmaktan çıkararak, bünyesinde barındırdığı üç farklı materyal rejimini (varlık, hacim, yokluk) 'Yapısal Triad' ve 'Bedensel Algoritma' kavramsallaştırmaları üzerinden küresel literatürle karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın temel araştırma problemi, dünya işleme literatüründeki Maraş İğnesi, Maraş İş ve Maraş Filesi tekniklerinin, neden ve hangi yapısal ilkeler doğrultusunda üç ayrı yapısal yüzey inşa sistemine karşılık geldiğinin açıklanmasıdır. Bu ana problem çerçevesinde çalışma, iki alt problem ile:

1. Maraş İğnesi'nin örgüsel yüzey inşası (varlık), Maraş İş'inin hacimsel sarma strüktürü (hacim) ve Maraş Filesi'nin eksiltmeci doku kurgusu (yokluk), yüzeyle kurdukları ilişki ve "bedensel algoritma" altyapıları bakımından hangi yapısal ilkeler doğrultusunda birbirinden ontolojik olarak ayrışmaktadır?
2. Tek bir özgün teknik disiplinle özdeşleşerek monolitik bir kimlik kazanan küresel örnekler (Assisi, Hardanger, Lucknow Chikan) bağlamında Kahramanmaraş nakış geleneği, bu dünya zanaat merkezlerinden kıyaslamalı olarak nasıl ayrışmaktadır?

3. Söz konusu yapısal ayrışma ve çoklu teknik uzmanlaşma, Kahramanmaraş'ı dünya işleme literatüründe tekil bir üretim merkezi olmanın ötesinde, özgün bir "teknik ihtisas ve çeşitlilik bölgesi" (zanaat otoritesi) olarak nasıl konumlandırmaktadır?

Yöntem

Bu çalışma, geleneksel işleme tekniklerini betimleyici bir sınıflandırmanın veya salt ikonografik bir motif kataloğu sunmanın ötesine taşıyarak, "Yapısal Çözümleme" ve "Karşılaştırmalı Zanaat Morfolojisi" yaklaşımlarına dayanmaktadır. Yapısal çözümleme; yüzeyi meydana getiren teknik bileşenlerin, tekrar mantıklarının ve inşa prensiplerinin bir sistem olarak okunmasını mümkün kılan analitik bir yöntemdir. Bu bağlamda Kahramanmaraş işleme teknikleri; yalnızca motif veya süsleme düzeyinde değil, yüzeyin nasıl kurulduğu, dönüştürüldüğü ve hangi matematiksel disiplinlerle yönetildiği üzerinden incelenmiştir. Araştırma, zanaat ürünlerini "görsel nesneler" olmaktan çıkararak, bilgi üreten yapısal sistemler olarak değerlendiren kuramsal çerçeveden beslenmektedir. Çalışmanın küresel iddiasını temellendiren karşılaştırmalı zanaat morfolojisi ise; tekil/monolitik teknik uzmanlıklarla özdeşleşen dünya literatüründeki merkezlerin (Assisi, Hardanger, Lucknow) yüzey rejimleri ile Kahramanmaraş'ın çoklu yapısal sistemini yapısal parametreler üzerinden kıyaslamaya olanak tanımıştır.

Tarama Kapsamı

Çalışmada Kahramanmaraş işleme geleneğini çevreleyen kültürel ve tarihsel bağlam bütüncül bir perspektifle ele alınmıştır. Boghossian (2010), Yakar ve Yakar (2011) ile Ceranoğlu ve Özsan (2021) tarafından vurgulanan kültürel aktarım, zanaat belleği ve süreklilik temaları doğrultusunda; teknik üretim süreçleri ile toplumsal hafıza arasındaki ilişki nitel içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu aşamada, Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Filesi'nin yalnızca birer el becerisi değil; kuşaklar arası aktarımı mümkün kılan, deneyime dayalı "sessiz bilgi" (*tacit knowledge*) yoluyla sürdürülen kolektif kültürel pratikler olduğu varsayımı benimsenmiştir (Polanyi, 1966). Zanaat bilgisinin bu örtük doğasını analitik bir düzleme taşımak amacıyla aktarım süreçleri, Nonaka ve Takeuchi'nin SECI modeli üzerinden çözümlenmiştir: Ustaların bedensel uzmanlığı (*Sosyalleşme*), bu uzmanlığın teknik dokümantasyon ve geometrik deşifrelere dökülmesi (*Dışsallaştırma*), küresel literatür senteziyle birleştirilmesi (*Birleştirme*) ve elde edilen yapısal tanımların yeni nesil tasarımcılar ile parametrik modelleme süreçleri için açık bilgiye dönüştürülmesi (*İçselleştirme*) süreçleri izlenmiştir.

Çalışma kapsamında geliştirilen 'Yapısal Triad' matrisi; geleneksel zanaat bilgisini subjektif estetik yargılardan arındırarak, nesnel ve matematiksel olarak modüllenebilir bir teknik disiplin çerçevesine oturtmaktadır. Böylece Kahramanmaraş triadını (İğne, İş ve File) oluşturan teknikler; tekil birer katalog verisi yerine, bütüncül bir sistem olarak konumlandırılmıştır. Bu kurgu, üç farklı yüzey inşa disiplinini aynı karşılaştırmalı matrise dahil ederek; Kahramanmaraş işleme mirasına ait ortak "tasarım genetiğinin" yapısal kodlarını deşifre etmeyi amaçlamaktadır. Bu matris aynı zamanda, Assisi nakışının negatif dolgu mantığı, Hardanger işleminin kesme-çekme odaklı eksiltme disiplini ve Lucknow Chikan işinin gölge kurgusu ile Kahramanmaraş'ın triadını aynı yöntemsel düzlemde karşı karşıya getirmektedir. Küresel literatürde tüm bu yerel yapıların hatalı bir şekilde sadece "Marash Needlework" (İğne İş) olarak etiketlenmesi, yerel sahadaki teknik nüanslar ile evrensel tanımlar arasında bir bilgi boşluğu yaratmıştır. Bu çalışmada, küresel literatürdeki söz konusu terminolojik boşlukları saptamak amacıyla, yerel teknik tanımlar (örn. mıhlama, bükülmüş ilmek/twisted stitch) ile uluslararası 'needlework' kavramı arasındaki anlamsal sapmalar BERT tabanlı doğal dil işleme (NLP) araçlarıyla analiz edilmiştir. Bu süreç, zanaatın bedensel uzmanlık (*embodied expertise*) boyutunun küresel terminolojideki eksik ve indirgemeci temsilini analitik olarak doğrulamıştır. Aynı zamanda çalışmanın karşılaştırmalı morfoloji altyapısına nesnel bir zemin kazandırmıştır.

Seçim Kriterleri

Araştırmanın sunduğu teknik ve kültürel derinliğe rağmen, çalışmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. Kahramanmaraş yerel literatüründeki temel teknikler Maraş İş, Maraş İğnesi ve Maraş Filesini ile sınırlandırılmıştır. Bu durum, farklı koleksiyonlarda yer alan ve henüz akademik literatüre yeterince dâhil edilmemiş örneklerin analiz dışı kalmasına neden olmuştur. Ancak bu sınırlama, çalışmanın teknik tutarlılığını ve karşılaştırmalı analizlerde referans bütünlüğünü korumak amacıyla bilinçli olarak tercih edilmiştir. Çalışmanın örnekleme; Boghossian (2010) editörlüğündeki *Marash Needlework* kitabında belgelenmiş tarihsel ve otantik örnekler, Maraş Filesini'nin zemin eksiltme mantığı (Ceranoğlu & Özsan, 2021) ve Maraş İşini'nin hacimsel sarma teknikleri (Yakar & Yakar, 2011) üzerinden kurgulanmıştır. Bu kapsamda ilmek yapısı, iplik yönlenmesi, yüzey yoğunluğu ve katmanlı örüntü özellikleri, karşılaştırmalı görsel analiz ve yapısal çözümleme yöntemleriyle incelenmiştir.

Tasarlanan bu analiz modeli sonucunda elde edilen temel çıktılar; Maraş İğnesini'nin örgüsel karakterini, Maraş İşini'nin volumetrik derinliğini ve Maraş Filesini'nin geometrik eksiltme mantığını tek bir "yüzey inşa sistemi" çatısı altında toplamıştır. Yöntem sayesinde teknik detayların (ilmek yapısı, sarma yoğunluğu, ajur düzeni) sadece zanaat becerisi değil, aynı

zamanda birer kültürel kod olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda çalışma, yalnızca betimleyen pasif bir literatür olmanın ötesinde; Maraş adını taşıyan işlemeleri teknik yapı, yüzey organizasyonu ve küresel literatürdeki konum eksenlerinde, üçlü teknik sistem disipliniyle yeniden konumlandıran özgün ve bütüncül bir analiz sunmaktadır. Elde edilen bulgular, zanaatın gelecekteki akademik, dijital ve sanatsal yorumları için disiplinlerarası bir metodoloji önerisi niteliği taşımaktadır

Dünya zanaat literatüründe tekniklerin isimlendirilmesi genellikle coğrafi bir merkezle olan tarihsel ve yöntemsel bağ üzerinden şekillenmektedir. Tekstil terminolojisinde coğrafi işaret niteliği kazanan küresel merkezler incelendiğinde, bu bölgelerin ekseriyetle tek bir özgün teknik disiplinle özdeşleşerek "monolitik bir zanaat kimliği" kazandığı görülmektedir. İtalya'nın 16. yüzyıla tarihlenen, figürlerin boş bırakılıp arka planın doldurulduğu (voided) simetrik ejderha motifli Assisi nakışı (Anne's Italy, 2021), figüratif negatif tasarım disiplini yansıtan homojen bir uzmanlaşma modelidir (Görsel 1).

Görsel 1: Klasik Assisi Nakışı örneği; figürlerin boş bırakıldığı (voided) ve arka planın kanaviçe ile doldurulduğu simetrik ejderha motifli pano. (Kaynak: Anne's Italy, 2021).

Benzer şekilde, Norveç'in geometrik ajur detaylarıyla tanınan Hardanger işlemesi (Hardanger Folk Museum, 2026), tamamen kesme-çekme yöntemine dayalı "eksiltmeci yüzey disiplini" ile sınırlandırılmıştır (Görsel 2).

Görsel 2: Hardanger işleminde tipik "Kloster" blokları ve kesme-çekme tekniği ile oluşturulan geometrik ajur detayları. (Kaynak: Hardanger Folk Museum, 2026).

Hindistan'ın "Nawablar Şehri" olarak anılan Lucknow bölgesine ait Lucknow Chikankari (Chikan) işi de (Rural Handmade, 2024), beyaz zemin üzerine beyaz iplikle yapılan gölge ve dolgu hassasiyetiyle tekil bir üretim ekolünü temsil eder (Görsel 3).

Görsel 3: Lucknow Chikankari işleyen kadın. "Nawablar Şehri" olarak anılan Lucknow'un cazibesi, özellikle tekstil ve el sanatları alanlarındaki zengin tarihi ve sanatsal mirasında yatmaktadır. (Kaynak: Rural Handmade, 2024).

Bu geleneksel küresel eğilimde şehirler, coğrafi isimlendirmenin tek bir teknik uzmanlıkla örtüştüğü homojen yapılar sunarken; Kahramanmaraş örneği, literatürdeki bu genel "tekil/monolitik isimlendirme" temayülünden radikal bir biçimde ayrılmaktadır.

Kahramanmaraş nakış geleneği; yapısal, yöntemsel ve malzeme rejimi bakımından birbirine ontolojik olarak tamamen zıt üç farklı temel işleme sistemini (Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Filesı) aynı yerel üst kimlik altında birleştirmiştir. Bu durum, Kahramanmaraş'ın sadece bir üretim merkezi değil, yüzeyi üç farklı materyal rejimiyle (varlık, hacim, yokluk) kurgulayabilen bütüncül ve plüralist bir "teknik ihtisas bölgesi" olduğuna işaret etmektedir. Yazar tarafından geliştirilen "Yapısal Triad" (Üçlü Yapı) kavramı, bu üçlü yapının salt dekoratif bir bezeme repertuarı olmadığını, ipliğin ve zeminin fiziksel varlığını yeniden organize eden birer mikro-mimari müdahale biçimi olduğunu ileri sürmektedir.

Kahramanmaraş geleneksel işleme mirası, yapısal birer yüzey inşa sistemi olarak şu üç temel morfolojik eksene dayanır:

Örgüsel İnşa (Maraş İğnesi): İpliğin zemin kumaştan bağımsız olarak, kendi döngüsü içinde "twisted stitch" (bükülmüş ilmek) yaparak kilitlendiği, hacimsel ve örgüsel bir tekstil topolojisidir (Boghossian, 2010) (Görsel 4).

Görsel 4: Maraş İğnesi tekniğinde ipliğin kendi üzerinde "twisted stitch" (bükülmüş ilmek) yaparak oluşturduğu örgüsel yüzey inşası. (Kaynak: Boghossian, 2010).

Hacimsel Sarma (Maraş İşi / Sim Sırma): Karton mukavva veya mıhlama kalıplarıyla kurulan iç iskeletin üzeri sarılarak tekstil yüzeyine üçüncü boyut (kabartma/rölyef) kazandıran, malzemenin "hacim" rejimini yöneten bir strüktürdür (Görsel 5).

Görsel 5: Maraş İşi. (Kaynak: Mutlu ASLANTÜRK arşivi)

Eksiltme Yoluyla Yeniden Kurulan Doku (Maraş Filesı): Düşük gramajlı keten, pamuklu veya ipekli yüzeyler üzerinden zemin ipliklerinin sayılarak çekilmesi (eksiltilmesi) ve kalan kafes yapısının yeniden örülmesiyle oluşturulan, "yokluk" ve geçirgenlik üzerine kurulu mimari bir doku inşasıdır (Ceranoğlu & Özsan, 2021) (Görsel 6).

Görsel 6. Düşük gramajlı keten, pamuklu, ipekli yüzeyler üzerine zemin ipliklerinin sayılarak çekilmesi ve yeniden örülmesi tekniği ile yapılan Maraş Filesı örneği (Kaynak: Mutlu ASLANTÜRK arşivi)

Kahramanmaraş işleme mirasının triadını oluşturan bu üç teknik, yüzeyle kurdukları ilişki bakımından radikal farklar gösterebilir de estetik bütünlükte birleşirler.

Anadolu'nun zengin işleme mirası içerisinde özel bir konuma sahip olan Kahramanmaraş yöresel işlemleri; malzeme çeşitliliği, teknik karmaşıklığı ve yüzey kurgusunda gözlenen matematiksel disiplin ile dikkat çekmektedir. Maraş İşi, Maraş Filesı ve Maraş İğnesi gibi teknikler, tarihsel süreçte yalnızca estetik beğeniye hizmet eden süsleme unsurları değil; zanaat temelli bir bilgi aktarımının ve kültürel sürekliliğin temel taşıyıcısı olmuşlardır.

Özellikle Maraş Filesı tekniği, gelenekselden moderne giysi tasarımlarında yüzey dokusunu zenginleştiren yapısal bir unsur olarak varlığını korumaktadır (Ceranoğlu & Özsan, 2021). Kahramanmaraş'ın Maraş İşi bezemeli bindallı geleneği ise yerel zanaat hafızasında baskın bir figür olarak yer almakta ve bu geleneksel üretimler kültürel mirasın görsel belgelerini oluşturmaktadır (Yakar ve Yakar, 2011). Zanaatkârın zihnindeki uygulama disiplini, uzun süre akademik literatürün uzağında 'sessiz bilgi' (tacit knowledge) olarak kalmış; ancak bu bilgi, zanaatkârın elinde malzemenin fiziksel sınırlarını yöneten bir 'bedensel algoritmaya' dönüşerek somutlaşmıştır. Mevcut literatürde bu sürecin teknik ve geometrik prensipleri ekseriyetle sınırlı düzeyde tartışılmış olsa da; bu çalışma, zanaatkârın el maharetiyle somutlaşan bu örtük süreci malzemenin geometrik sınırlarını yöneten bir 'bedensel algoritma' düzleminde yeniden okumayı teklif etmektedir. Bu teknik çeşitlilik içerisinde Maraş İğnesi, yüzeyi ipliğin iplik üzerinde örülmesiyle kuran özgün yapısıyla dikkat çeker. Maraş İğnesine ilişkin akademik literatür, uzun süre boyunca sınırlı sayıda bölgesel yayın ve müze kataloglarıyla temsil edilmiş; işlemenin teknik, tarihsel ve kültürel boyutlarını bir arada ele alan kapsamlı çalışmalar nadir kalmıştır. Bu noktada, geleneğin korunması ve tarihsel sürekliliği üzerine yapılan erken dönem çalışmalar, nakışın belgesel niteliğini ortaya koymaktadır. Maraş İğnesi ayrıca, nakış geleneklerindeki bölgesel karakteristiklerin belirlenmesi, tekniğin coğrafi yayılımını anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda Marash Needlework başlıklı editörlü eser, alandaki en temel ve sistematik kaynaklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Kitap, Maraş bölgesine özgü iğne işi geleneğini yalnızca görsel örnekler üzerinden değil; tarihsel bağlam ve kültürel aktarım süreçleriyle birlikte ele alması bakımından literatürde ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Boghossian editörlüğünde hazırlanan bu çalışma, Maraş iğnesini klasik nakış tanımlarının ötesine taşıyarak, örgüsel yüzey etkisi yaratan yapısal özellikleriyle tanımlamaktadır. Kitapta yer alan teknik analizler, ilmeklerin iplik üzerinde örülmesine dayalı katmanlı yüzey yapısının,

Maraş İğnesini diğer Anadolu iğne tekniklerinden ayıran temel unsur olduğunu ortaya koymaktadır (Boghossian, 2010). Bu yaklaşım, Maraş iğnesinin yalnızca motif repertuarı üzerinden değil, üretim tekniği ve dokusal karakteri üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini vurgulaması bakımından önemlidir.

Literatürde Maraş İğnesinin kültürel bağlamına odaklanan çalışmalar, bu iğne işinin özellikle kadın üretimi üzerinden kuşaktan kuşağa aktarılan bir bilgi sistemi olduğunu ortaya koymaktadır (Der Manuelian, 2014). *Marash Needlework* kitabı ise bu aktarımı tarihsel kırılmalar ve diaspora bağlamı içerisinde ele alarak, geleneğin süreklilik ve kopuş noktalarını birlikte değerlendirmektedir. Bu yönüyle eser, Maraş iğnesini yalnızca yerel bir el sanatı olarak değil, göç, bellek ve kimlik ekseninde şekillenen bir kültürel miras unsuru olarak konumlandırmaktadır (Boghossian, 2010).

Teknik ve sembolik çözümlemeler bakımından Petrosyan (2017), Anadolu ve Ermeni nakış gelenekleri arasında bölgesel farklılıkları vurgularken; *Marash Needlework* kitabı bu farklılıkları somut örnekler ve ayrıntılı görsel belgelerle desteklemektedir. Böylece kitap, daha genel karşılaştırmalı çalışmalara zemin hazırlayan bir referans çerçevesi sunmaktadır. Türkiye merkezli literatürde ise Kürkçüoğlu (2008) ve Yılmaz (2013), Anadolu iğne tekniklerini sınıflandırıcı bir yaklaşımla ele almakta; ancak Maraş iğnesine ilişkin ayrıntılı teknik ve tarihsel çözümlemelerin sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, Boghossian (2010) editörlüğündeki çalışmanın alandaki boşluğu dolduran temel kaynaklardan biri olduğunu göstermektedir.

Ayrıca *The Secrets of Marash Embroidery* başlıklı Lusine Mkhitarian a ait kitap ise tekniğin uygulama basamakları ve desen şablonları içeren önemli bir pratik döküm sunmaktadır

Sonuç olarak mevcut literatür değerlendirildiğinde, *Marash Needlework* (Boghossian, 2010) başta olmak üzere ilgili kaynaklar; Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Filesi tekniklerinin tanımlanması, teknik özelliklerinin ortaya konulması ve kültürel bağlamlarının anlaşılması açısından merkezî bir referans niteliği taşımaktadır. Bu çalışma, söz konusu teknikleri yalnızca birer süsleme pratiği olarak değil; tekstil yüzeyi üzerinden inşa edilen örgüsel, hacimsel ve eksiltmeci yapıların oluşturduğu bütüncül bir kültürel ifade sistemi ve somut olmayan kültürel miras unsuru olarak ele almaktadır. Bu kapsayıcı bakış açısı, Maraş'ın teknik mirasını bir bütün olarak kavrayarak güncel akademik araştırmalar ve sanatsal üretim süreçleri için güçlü bir kuramsal ve metodolojik zemin sunmaktadır.

Kahramanmaraş İşleme Mirasının Kavramsal ve Yapısal Temelleri

Geleneksel işleme pratikleri, malzemenin belirli bir teknik disiplinle işlendiği karmaşık yüzey inşa sistemleri olarak ele alındığında, Kahramanmaraş'ın bu üçlü teknik sistemi; örgüsel inşa, hacimsel sarma ve eksiltme yoluyla yeniden kurulan doku prensiplerine dayandırılabilir. Literatürde bu tekniklerin her biri farklı yapısal karakteristiklerle tanımlansa da triadın tüm ayakları aynı matematiksel tasarım genetiğini paylaşmaktadır. Maraş İşi'nin mıhlama kalıplarıyla kurduğu hacimsel iskelet, Maraş İğnesi'nin bükülmüş ilmek (twisted stitch) ile oluşturduğu örgüsel yüzey ve Maraş Files'i'nin iplik çekme yöntemiyle yarattığı geçirgen boşluk, tekstil yüzeyini dekoratif bir alan olmaktan çıkararak yapısal bir sisteme dönüştürür.

Tablo 1, Kahramanmaraş işleme mirasının triadını oluşturan tekniklerin yapısal karakteristiklerini ve uygulama mantıklarını karşılaştırmalı olarak özetlemektedir:

Tablo 1: Kahramanmaraş İşleme Mirasının Yapısal Karakteristikleri ve Uygulama Rejimleri.

Teknik	Yapısal Karakter	Uygulama Mantığı	Materyal Rejimi
Maraş İğnesi	Örgüsel İnşa	İpliğin kendi üzerinde bükülmüş ilmek (twisted stitch) yapması	Esnek ve çok katmanlı yüzeyler
Maraş Files'i	Eksiltmeci Doku	Zemin ipliklerinin sayılarak çekilmesi ve yeniden örülmesi	Düşük gramajlı keten, pamuklu, ipekli yüzeyler
Maraş İşi	Hacimsel Sarma	Karton/deri mıhlama kalıpları üzerine metalik iplik sarımı	Ağır kadife, deri ve hacimli zeminler

Tablo 1'de sunulan karşılaştırmalı veriler; Kahramanmaraş işleme triadının tesadüfi bir teknik çeşitliliğinden ziyade, malzemenin fiziksel sınırlarını zorlayan bütüncül bir 'materyal rejimi' sergilediğini kanıtlamaktadır. Maraş İğnesi'nin mikro-örgüsel yapısı, Maraş İşi'nin makro-hacimsel duruşu ve Maraş Files'i'nin eksiltmeci yaklaşımı; tekstil yüzeyini statik bir düzlem olmaktan çıkarıp çok katmanlı bir iletişim platformuna dönüştürmektedir.

Yapılan teknik analizler, Kahramanmaraş işleme triadının her bir ayağının yüzeyde farklı bir yapısal davranış sergilediğini ortaya koymaktadır:

1. Maraş İğnesi

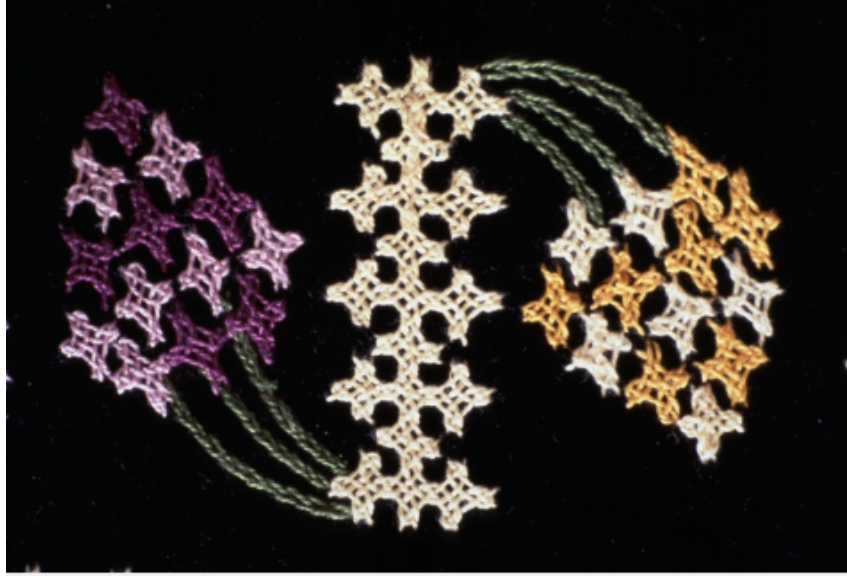
Maraş İğnesi'nin uygulama pratiklerinde iki ana rejim gözlemlenmektedir:

1. **Atlaslama (Düz Dikiş Tekniği):** Desenin kumaş yüzeyinde doğrudan ilerlediği, grafiksel sadeliğin ön planda olduğu yaklaşım. Sadece Maraş'a özgü olmayıp diğer illerde de rastlanabilen bir tekniktir. Bu işlemde genellikle yumuşak ve hafif bükümlü pamuk iplikler kullanılır. Daha gerçekçi figürlerin (bitki, hayvan ve hatta insan figürleri) işlenmesine olanak tanır.

Görsel 7: Lily Vorperian tarafından işlenen, düz dikiş atlaslama tekniği ile yapılmış Maraş İğnesi'nin iplik gerilimi ve matematiksel sezgiye dayalı yoğun, katmanlı ve rölyef etkisini sergileyen geleneksel örnek. (Kaynak: Masters of Traditional Arts).

2. **Gizli Dikiş, (Örme Dikiş) Tekniği:** İpliklerin kumaş üzerinde bir altyapı oluşturarak kendi üzerinde örüldüğü, rölyef etkisinin en üst düzeye çıktığı yaklaşımdır. Bu teknik, Maraş nakış okulunun en karakteristik ve özgün tarzı olarak kabul edilir. Bu teknikte ince ve sıkı bükülmüş pamuk iplikler tercih edilir. Atlaslamaya göre daha soyut ve geometrik bir yapıya sahiptir; desenler birbirini takip eden küçük ilmiklerden (zincir yapısı) oluşur.

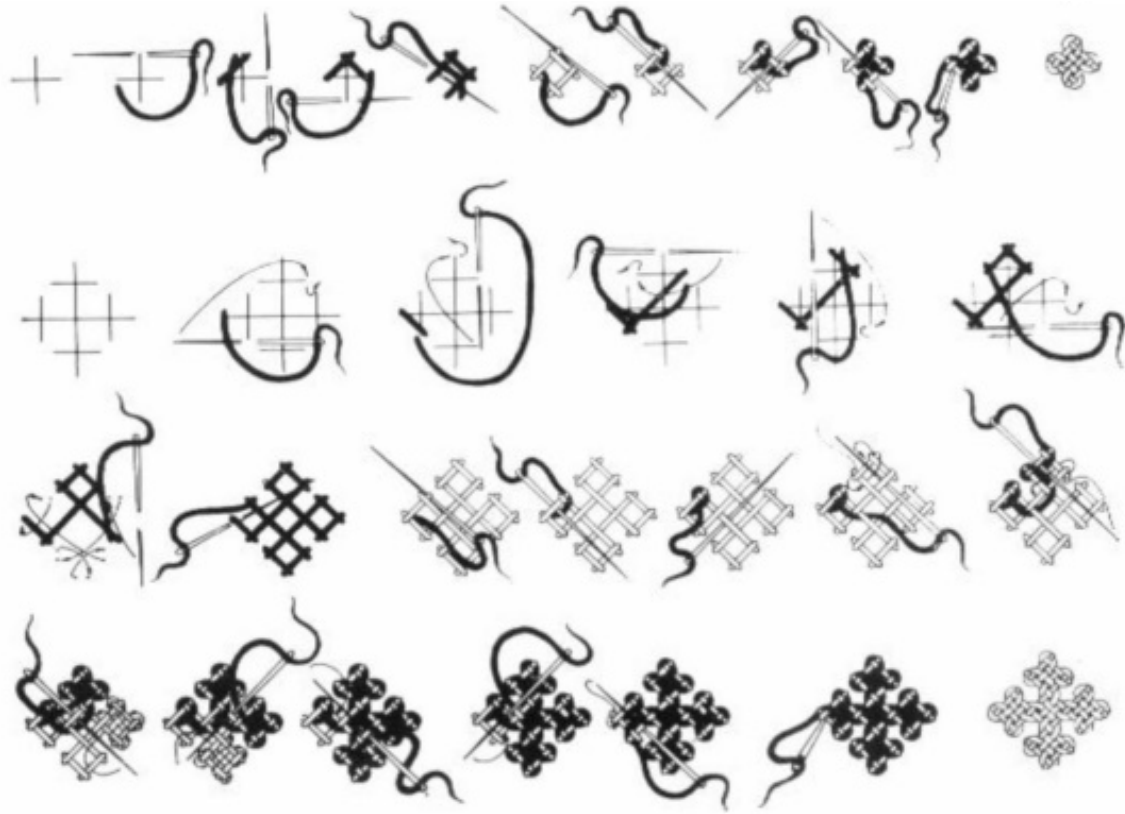
Görsel 8: Lily Vorperian koleksiyonundan gizli dikiş veya örme dikişi tekniği ile yapılmış Maraş İğnesi örneği. İpliğin, kendi üzerinde 4 veya 8 kat bükülerek (woven) oluşturduğu yoğun rölyef etkisi ve dokusal derinlik. (Kaynak: Masters of Traditional Arts).

Bu iki farklı teknik örneği; Maraş İğnesi işleminin kendi içinde homojen bir uygulama pratiği sunmadığını; yüzey yoğunluğu ve ilmek organizasyonu bakımından farklı çalışma rejimlerine olanak tanıdığını göstermektedir. Bu farklılaşma, tekniğin temel yapısal mantığını değiştirmemekte; ancak ilmek sıklığı, yüzey sertliği ve hacimsel etki açısından ayrışan iki ana uygulama biçimi üzerinden okunabilmektedir.

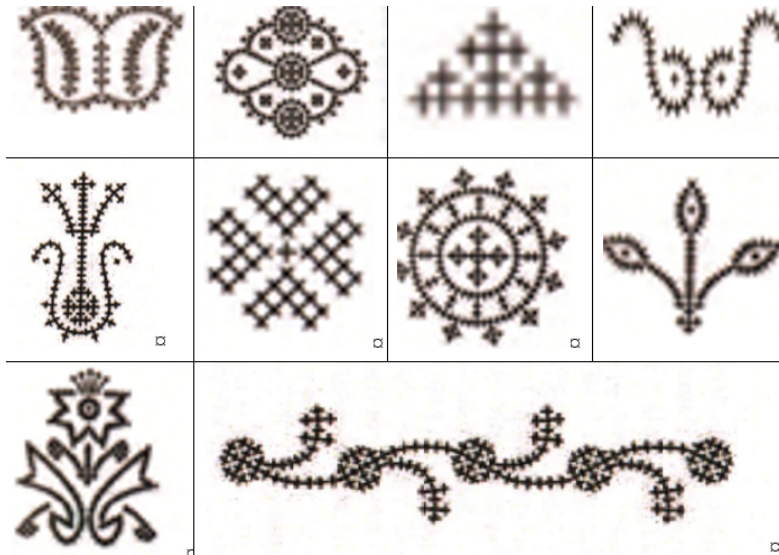
Söz konusu varyasyonlar, Maraş İğnesi'nin katı bir şemaya bağlı bir yöntemden ziyade, ustalık bilgisine dayalı esnek bir yüzey inşa sistemi olarak işlediğini ortaya koymaktadır.

Maraş İğnesinde Örme Dikiş Tekniği

İpliğin kumaş zemininden bağımsız olarak kendi üzerinde "twisted stitch" (bükülmüş ilmek) yapması esasına dayanır. (Boghossian, 2010 & Petrosyan, 2017). Tekniğin en belirgin unsuru olan bükülmüş ilmek sistemi, işlemin iplik üzerinde birbirine eklenerek ilerlemesini sağlar. Oluşan katmanlı doku yüzeyde dayanıklı örgü benzeri bir tür dokusal "zırh" meydana getirerek nakışı kumaşın bir parçası olmaktan ziyade, kumaşın üzerinde yükselen bağımsız bir katman haline getirir.

Görsel 9: Maraş İğnesi'nin teknik karakterini belirleyen "twisted stitch" (bükülmüş ilmek) sisteminin, ipliğin iplik üzerinde katmanlanarak ilerlediği uygulama basamaklarını gösteren teknik şema. **Kaynak:** (Japan Armenia, t.y.).

Görsel 10: Maraş İğnesi tekniğine ait geleneksel motif örnekleri; ipliğin kendi üzerinde bükülmüş ilmek yaparak oluşturduğu örgüsel yüzey inşasını, yoğun rölyef etkisini ve dikişlerin kumaşın arkasına geçmediği "tek yüzlü" inşa mantığını sergileyen tipik kompozisyonlar. **Kaynak:** Boghossian (2010)

Geleneksel kültürde Maraş İğnesi işleme sanatı, bir kuşun yuvasını örmesi metaforu üzerinden kadının ailesinin yaşam alanını nakış gibi işlemesi ve koruması ile ilişkilendirilir Maraş İğnesi zanaatkarları Maraş İğnesi tekniğini ilmeklerin kopmaz bir bütün oluşturması, toplumsal bağların ve aile birliğinin simgesel bir inşası olarak yorumlamaktadırlar. Özellikle bordürlerde sıkça rastlanan 'S' formulu motiflerin antik halı dokumalarındaki ejderha (dragon) figürleriyle olan benzerliği, işlemenin sadece estetik bir bezeme değil, derin bir kültürel bellek taşıyıcısı olduğunu kanıtlar. Bu ejderha figürünün 'hayat ağacının koruyucusu' olarak sembolize edilmesi, tekniğin sembolik bir anlatı katmanı üstlendiğini de göstermektedir. (Boghossian, 2010)

2. Maraş İşi: Mıhlama ve Hacimsel Sarma Disiplini

Kahramanmaraş işleme mirasının en görkemli ayağını oluşturan Maraş İşi, karton veya deri oyma kalıpların kumaş üzerine mıhlanması ve üzerine metalik ipliklerin sarılması esasına dayanır. (Yakar ve Yakar, 2011) Bu teknik, yarattığı volumetrik (hacimsel) derinlik ile Anadolu nakışlarında özgün bir örnek olarak değerlendirilebilecek görülen heykelvari bir kimlik sunmaktadır. (Markaloğlu, 1996) (Görsel 11).

Görsel 11: Maraş İşi (Sim Sırma) tekniğinin temel karakterini yansıtan; kadife zemin üzerinde metalik ipliklerin mıhlama kalıpları etrafında sarılmasıyla elde edilen hacimsel ve volumetrik yüzey kompozisyonu.

Mıhlama Kalıpları ve Hacimsel İskelet İnşası

Maraş İşi'nde kumaşın altına yerleştirilen sert zemin ile üstüne yerleştirilen deri kalıplar, motifin üç boyutlu iskeletini oluşturur. Metalik sim iplikleri bu iskeletin çevresine matematiksel bir hassasiyetle sarılır. (Markaloğlu, 1996) Bu süreçte iğne kumaşın altına inmez; sadece yüzeydeki iplikleri yakalayarak ilerler, bu da tekniğin "tek yüzlü" karakterini belirler. (Yakar

ve Yakar, 2011) (Markaloğlu, 1996) Maraş İşi tekniği, harici "mıhlama" kalıpları üzerinden yükselen metalik iskeleti ile çok daha baskın ve heykelvari bir "tekstil mimarisi" sergilemektedir. Bu durum, Maraş İşi'nin yüzeyde yarattığı ışık-gölge dramaturjisinin küresel örneklerden daha keskin yapılandırıldığını doğrulamaktadır (Görsel 13).

Görsel 12: Maraş İşi üretim sürecinde, "möhlüke" (özel keski bıçağı) yardımıyla desenin karton üzerinden oyularak "mıhlama" adı verilen hacimsel kalıpların hazırlanması aşaması.

Kaynak: (Çelik, 2019, s. 129)

Statü ve Kimlik Belleği Olarak Maraş İşi Geleneksel giyim formları içindeki Maraş İşi bezemeli bindallılar, yerel zanaat hafızasında baskın figürler olarak çeyiz kültüründeki statü ve kimlik bağlamıyla doğrudan ilişkilidir. (Yakar ve Yakar, 2011). Maraş İşinin parlaklığı ve hacmi, ailenin tarihsel gücünü ve estetik mirasını temsil eden ritüelistik birer simgedir. Kuşaklar boyu aynı mıhlama kalıplarının kullanılması, zanaatın teknik disiplininin fiziksel bir hafıza (şablon) üzerinden korunduğunu kanıtlamaktadır.

Görsel 13: 18. yüzyıla ait bindallı. Vişne rengi ipek kadife üzerine sarı sim kullanılarak Maraş İşi tekniğinde işlenmiştir. **Kaynak:** Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Koleksiyonu

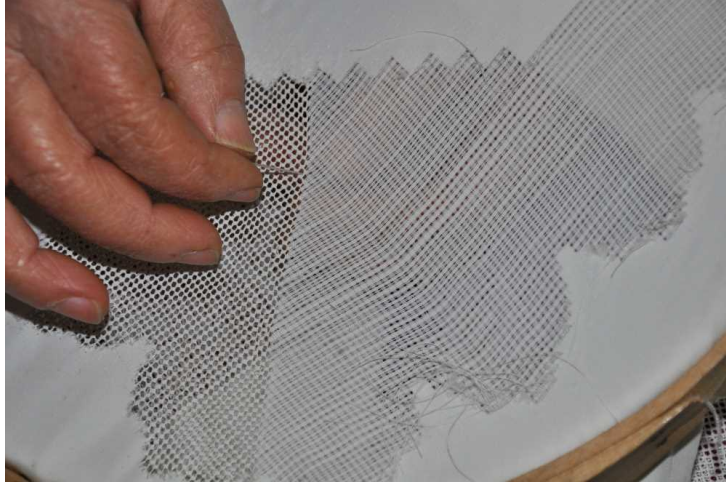
3. Maraş Filesi: Eksiltmeci Doku

Kahramanmaraş'a özgü, tamamen el emeğiyle yapılan ve 10.04.2018 tarihli ve 341 numaralı coğrafi tescil belgesi ile Maraş File Nakışı ismi ile tescillenen **mahreç işaretli** bir nakış türüdür Maraş Filesi, zemin dokusunun (atki-çözüğü) sökülüp boşaltılması ve ardından kalan ipliklerin örülmesiyle kurgulanır. (Ceranoğlu & Özsan, 2021) Bu teknik, kumaşın yapısal bütünlüğünü değiştirerek yüzeye geçirgenlik ve geometrik bir ritim katar. (Ceranoğlu & Özsan, 2021). Diğer tekniklerin aksine, burada yüzey "ekleyerek" değil, "eksilterek" yeniden inşa edilir. Bu teknik, kumaşı sadece süslemekle kalmaz, onun yapısal bütünlüğünü değiştirerek file benzeri transparan bir karakter kazandırır. (Ceranoğlu & Özsan, 2021)

Maraş Filesi, yüzeyi iplik çekme yöntemiyle (4x4 koordinasyon) rekonstrükte ederek 'geçirgen boşluklar' yaratması bakımından, triadın 'yokluk' (voiding) rejimini temsil eden ayağıdır.

İplik Çekme Mekanığı ve Grid Rekonstrüksiyonu

Teknik uygulama, kumaştan belirli oranlarda çözgü ve atki tellerinin sayılarak çekilmesiyle başlar. (Sökü). Çekilen tellerin ardından kalan iplik demetleri, antika düğümleriyle birleştirilerek geometrik bir grid (ağ) oluşturulur. (Sarma) Bu ağın gözleri, ajur teknikleriyle doldurularak yeni bir desen katmanı inşa edilir. (Ajur) (Görsel 14).

Görsel 14: Maraş Filesi tekniğinde iplik çekme (sökü) aşaması; kumaş dokusunun atkı ve çözgü tellerinin sayılarak eksiltilmesi ve kalan iplik demetlerinin düğümlenerek "grid" (ağ) yapısının inşa edilmesi. **Kaynak:** Mutlu Aslantürk arşivi

Maraş Filesi'nin teknik uygulama basamakları, sistematik bir iplik sayımı disiplinine dayanmaktadır. Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerine göre Maraş Filesi'nin temel aşamaları şu şekilde sistematize edilebilir: Kumaştan karşılıklı dörder telin sayılarak çekilmesiyle başlamakta; antika yapılacak bölgeye iplik tutturulduktan sonra sağdan sola doğru çekilen tellerin dörtlü gruplar halinde birleştirilmesiyle devam etmektedir. Bu matematiksel birleştirme işlemi, zeminde rijit bir ağ stüktürü oluşturarak üzerine işlenecek ajur motifleri için nötr bir grid hazırlamaktadır.

Tablo 2 File Nakışının Temel Aşamaları

Aşama	Teknik İşlem	Yapısal Dönüşüm
Eksiltme (Sökü)	Belirli aralıklarla atkı/çözgü ipliklerinin çekilmesi	Kumaşın masif yapısının boşaltılması
Birleştirme (Sarma)	Kalan ipliklerin demetler halinde düğümlenmesi	Rijit bir ağ (grid) yapısının kurulması
Yeniden İnşa (Ajur)	Boşlukların ajur dikişleriyle doldurulması	Geçirgen ve üç boyutlu bir doku oluşumu

Görsel 15: Maraş Fılesı tekniğinde ipliklerin sayılarak eksiltilmesi ve boşaltılan gridal yapının ajur dikişleriyle yeniden inşası sonucunda elde edilen, şeffaf ve çift yüzlü kullanım estetiği sergileyen geometrik kompozisyon. **Kaynak:** Mutlu Aslantürk arşivi

Şeffaflık ve Çift Yüzlü Kullanım Estetiği

Maraş Fılesı'nın en ayırt edici teknik özelliklerinden biri, çift yüzlü kullanım imkanı sunmasıdır. Bu durum, kumaşın her iki yüzünde de aynı kusursuz geometrinin korunmasını gerektiren yüksek bir matematiksel disipline işaret eder. Geleneksel kullanımda geçirgenlik ve hafiflik estetiğiyle özdeşleşen file, modern tasarımlarda yüzey dokusunu zenginleştiren yapısal bir unsur olarak varlığını sürdürmektedir. (Ceranoğlu & Özsan, 2021)

4. Kültürel Bellek ve Sembolik Taşıyıcılık: Tekniklerin Anlatı Gücü

Geleneksel giyim formları, toplumsal yapının görsel birer göstergesi olarak, yalnızca estetik birer obje değil, aynı zamanda kültürel birer simge olarak işlev görür (Koca ve Vural, 2013). Maraş işlemlerindeki bilgi aktarımı, usta-çırak arasındaki deneyime dayalı “sessiz bilgi” yoluyla sürdürülen kolektif bir kültürel pratiktir.

Örgüsel İnşanın Toplumsal Metaforu: Maraş İğnesi'nin örgüsel yapısı, toplumsal bağların ve aile birliğinin simgesel bir inşası olarak yorumlanmaktadır. Bir kuşun yuvasını örmesi gibi ilmeklerin birbirine eklenilerek kopmaz bir bütün oluşturması, koruyucu hafızanın teknik karşılığıdır.

Hacimsel Sarmanın (Sim Sırma) İhtişam Belleği: Maraş İşinin yarattığı volumetrik etki, ritüelistik objelerde ailenin tarihsel gücünü ve estetik mirasını temsil eder. Bu teknikle işlenen motiflerin kuşaklar boyu aynı “mıhlama” kalıplarıyla aktarılması, teknik disiplinin fiziksel bir hafıza (şablon) üzerinden korunduğunu kanıtlamaktadır.

Eksiltmeci Dokunun (Maraş Filesi) Şeffaflık Estetiği: Maraş Filesi’nin zemin ipliklerini eksilterek boşluk yaratma mantığı, kültürel bellekteki geçirgenlik ve hafiflik estetiğine işaret etmektedir. Geleneksel kullanımda filenin genellikle daha mahrem veya ince kullanım alanlarında tercih edilmesi, tekniğin yapısal karakteriyle kültürel işlevi arasındaki uyumu ortaya koyar.

Motifsel Bellek ve Koruyucu Sembolizm: Bulgular; Maraş İğnesi’nin örgüsel yapısının hayat ağacının dallarını ve köklerini, Sim Sırma’nın hacimsel sarma tekniğinin ağacın güçlü ana gövdesini ve Maraş Filesi’nin eksiltmeci dokusunun ise hayat ağacının içinden geçtiği sonsuz boşluğu/kozmosu temsil ettiğini düşündürmektedir.

Teknik analizler ve sembolik deşifreler sonucunda, Kahramanmaraş işleme triadını oluşturan üç farklı sistemin yalnızca görsel bir çeşitlilik sunmadığı, aksine somut olmayan kültürel miras kapsamında bütüncül bir kozmolojik anlatının teknik katmanlarını inşa ettiği saptanmıştır. Maraş İğnesi’nin mikro-örgüsel yapısı hayat ağacının kök ve dallarını (kinetik varlık); Maraş İş’in (Sim Sırma) mıhlama kalıpları üzerinden yükselen makro-hacimsel yapısı ağacın güçlü ana gövdesini (volumetrik aks); Maraş Filesi’nin eksiltmeci dokusu ise hayat ağacının içinden geçtiği sonsuz boşluğu ve kozmosu (transparan yokluk) mekânsal olarak düzleme aktarmaktadır. Bu durum, incelenen triadın rastlantısal birer yerel süsleme formu olmadığını, aksine doğum, ölüm, varlık ve süreklilik döngüsünü malzemenin fiziksel sınırları üzerinden kodlayan yüksek bir teknik ihtisas ve yapısal mühendislik seviyesini temsil ettiğini ampirik olarak kanıtlamaktadır.

5. Yapısal Triadın Ortak Tasarım Grameri: Matematiksel Ritim ve Aksiyel Simetri

Kahramanmaraş işleme mirasını oluşturan üç teknik (İğne, İş, File), materyal ve zemin gereksinimleri bakımından farklılaşsalar da ortak bir estetik ve yapısal mantık üzerinde yükselmektedir. Analiz edilen örnekler, bu tekniklerin ayrı parçalarda tezahür etseler dahi belirli tasarım stratejilerini paylaştığını ortaya koymaktadır

Ortak Tasarım Genetiği ve Disiplini

Farklı materyal rejimlerinde çalışmalarına rağmen, triadın üç ayağı da aksiyel simetri, merkezkaç kuvvetli dağılım ve matematiksel bir boşluk-doluluk dengesi disiplini tarafından yönetilmektedir. Bu durum, Kahramanmaraş'ta işleme sanatının teknikten bağımsız bir "üst tasarım disiplini" tarafından yönlendirildiğini kanıtlar. Maraş İşi yüzeye parlak ve sert iskeletini kurarken, Maraş İğnesi yüzeyi örgüsel dokusuyla sarar, Maraş Filesini ise zemini eksilterek tüm bu görsel yoğunluğu ışık ve geçirgenlikle dengeler.

Yapısal Mühendislik ve Teknik Uzmanlaşma

Elde edilen bulgular, 'Maraş Ön İsimli İşlemeler'in sadece görsel birer bezeme değil, matematiksel disipline dayanan 'tasarım genetiği' taşıdığını göstermektedir. Bu genetik yapı, yüzeyin her iki aksında da kusursuz bir denge kuran ve ölçekten bağımsız olarak değişmeyen 'aksiyel simetri' ve 'matematiksel ritim' üzerine kuruludur.

Tablo 3: Maraş Ön İsimli İşleme Triadının Yapısal ve Matematiksel Parametreleri

Yapısal Sistem	İnşa Mantığı	Matematiksel Karşılık	Geometrik Karakter
Maraş İğnesi	Örgüsel İnşa	Fraktal (küçük parçaların bütüne benzediği kendini tekrar eden geometrik şekil)Algoritma	Çift Yönlü Yansıma
Maraş Filesini	Eksiltmeci Yapı	4x4 Gridal Koordinasyon	Radyal/Merkezi Denge
Maraş İşi	Hacimsel Sarma	Volumetrik Projeksiyon	Aksiyel (Eksenel) Simetri

Tablo 3’de sunulan matematiksel parametreler şu teknik temellere dayanmaktadır:

- **Maraş İğnesi:** İlmeklerin kendi üzerine katlanarak büyüme biçimi, matematiksel bir **öz-benzerlik (self-similarity)** sergilediği için yinelemeli (recursive) bir fraktal algoritma karakteri taşır.
- **Maraş İşi:** Mıhlama yüksekliğinin metalik sarımla koordinasyonu, iki boyutlu bir deseni üç boyutlu bir **vektörel derinliğe** taşıyarak yüzeye volumetrik bir projeksiyon kazandırır.
- **Maraş Filesini:** 4x4 grital koordinasyonla dokunun boşaltılması, tekstil yüzeyini bir **geometrik matris** düzlemine indirgemektedir.

Bu matematiksel tutarlılık, triadın her bir bileşeninin rastlantısal değil, önceden kodlanmış bir geometrik algoritma ile inşa edildiğini ispatlamaktadır.

Maraş İşi deri veya ağır kadife zeminde metalik ipliklerin mıhlama kalıpları üzerine sarılmasıyla yüzeyde baskın, hacimli ve odak noktası oluşturan bir "heykelvari" kimlik sunar. Maraş Filesı dokuması seyrek keten/pamuklu/ipek zemin üzerinde, kumaş liflerinin eksiltilmesiyle yüzeye transparanlık ve ışık-gölge ritmi katar.

Maraş İğnesi ise ipliğin kendi üzerinde ilmiklemeyle oluşan örgüsel dokusu sayesinde daha yumuşak ve yüzeye bütünleşik bir doluluk sağlar.

Ancak bu ayrışma, teknikler arasında bir kopukluk değil; aksine her tekniğin kendi yapısal sınırları içinde Kahramanmaraş'ın motif repertuarını (gül, lale, hayat ağacı vb.) en yüksek potansiyelde temsil ettiği bir "uzmanlaşma alanı" yaratmıştır. Her teknik, uygulandığı yüzeyde kendine özgü bir hacimsel kimlik inşa eder. "Bağımsız ama eş ruhlu" sistemler olarak. Maraş işleme kültürünün farklı ihtiyaçlarına (saray işi görkeminden, gündelik çeyizlik zarafetine) cevap verir.

6. Maraş Adı ile Anılan Üç İşlemenin Anadolu İğne Teknikleri İçindeki Konumuna İlişkin Bulgular: Yapısal Farklılaşma

Karşılaştırmalı analizler sonucunda, Kahramanmaraş geleneksel tekstil mirasını oluşturan üçlü teknik sütunun, Anadolu'da yaygın olarak uygulanan klasik iğne işlerinden teknik ve yapısal açıdan belirgin biçimde ayrıştığı tespit edilmiştir. Kürkçüoğlu (2008) ve Yılmaz (2013) tarafından sınıflandırılan Anadolu iğne teknikleriyle karşılaştırıldığında; bu mirasın "tek boyutlu bir bezeme" değil, üç farklı boyutta çalışan bir yüzey inşa sistemi olduğu görülmektedir.

- **Örgüsel Karakterin Ayırt Ediciliği (Maraş İğnesi):** Anadolu nakış literatüründe iğne işleri genellikle kumaş yüzeyine iplik yatırılması (sarma) esasına dayanırken; Maraş İğnesi, ilmeklerin iplik üzerinde örülmesiyle oluşan katmanlı yapısı sayesinde özgünleşir. Bu "örgüye yaklaşan yüzey etkisi", tekniği geleneksel iğne oyalarından veya basit sap işi tekniklerinden ayırarak ona tekstil arkeolojisi içerisinde yapısal bir derinlik kazandırmaktadır.
- **Hacimsel Derinliğin Farkı (Maraş İşi):** Anadolu'nun pek çok yöresinde görülen dival işi veya sırma nakışlarından farklı olarak, Maraş İşi'nin "mıhlama" (kalıp) disiplini ve bu kalıplar üzerindeki matematiksel sarma hassasiyeti, yüzeye Anadolu nakışlarında

nadir görülen heykelvari (volumetrik) bir hacim kazandırmaktadır. Bu durum, yüzeyin ışığı kırma biçimini değiştirerek tekniği bir "hacimsel inşa" disiplinine dönüştürür.

- **Eksiltmeci Yapının Özgünlüğü (Maraş Filesı):** Anadolu'daki ajur ve antika teknikleriyle benzerlik taşısa da, Maraş Filesı'nın tüm zemini boşaltıp yeniden geometrik bir ağ (grid) kurma kapasitesi, tekniği "kumaş üstü süslemeden" çıkarıp "kumaşın dokusunu yeniden tasarlayan" bir inşa sürecine taşır.

Nitekim Kasparian (1983), Maraş İğnesi geleneğini tarihin en eski ve en zarif iğne tekniklerinden biri olarak tanımlayarak, bu mirasın korunmasının tekstil tarihi açısından kritik önemini vurgulamıştır.

Araştırma bulguları; Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Filesı'ndan oluşan bu zengin teknik repertuarın, Anadolu'nun diğer bölgelerindeki daha düz ve lineer (çizgisel) karakterli işleme geleneklerine kıyasla çok daha yüksek bir tektonik değere sahip olduğunu göstermektedir. Bu üç tekniğin her biri, Maraş işleme geleneğinin farklı birer yapısal katmanını temsil etmektedir

Literatürde Marash needlework'ün çoğu zaman genel "iğne işi" başlığı altında ele alınmasının yetersiz kaldığını ortaya koyulmuş; tekniğin, Anadolu iğne teknikleri içerisinde "Yapısal Yüzey İnşa Teknikleri" gibi ayrı bir alt başlık altında değerlendirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Bu üçlü, Maraş'ı Anadolu tekstil haritasında sadece bir üretim merkezi değil, teknik bir ihtisas bölgesi olarak konumlandırmaktadır.

7. Küresel Karşılaştırmalı Analiz: Maraş İsimli İşleme Tekniklerinin Dünya Literatüründeki Konumu

Kahramanmaraş işleme triadının özgünlüğünü anlamak adına, dünya üzerindeki benzer işleme merkezleriyle teknik bir karşılaştırma yapılması elzemdir. Kahramanmaraş, dünyada kendi adıyla anılan üç farklı temel işleme tekniğine sahip sınırlı sayıdaki merkezlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Assisi Nakışı (İtalya) ve Maraş İğnesi Karşılaştırması

Dünya literatüründeki şehir merkezli örneklerden İtalya'nın Assisi nakışdır. Bu teknikte ana motif dikişsiz bırakılarak "negatif tasarım" oluşturulur, arka plan ise kanaviçe veya goblen iğnesi ile doldurulur. Catherine Amoroso (Leslie, 2007), Assisi işinin Holbein dikişi ile kontur hattı oluşturularak karakterize edildiğini ve 1902 yılında kurulan bir atölye aracılığıyla yerel kadınlara istihdam sağlamak amacıyla modernize edildiğini belirtmektedir. Maraş İğnesi ise

Leslie'nin tanımladığı bu zemine bağımlı Assisi disiplininin farklı olarak, ipliğin iplik üzerinde ilmeklendiği otonom ve örgüsel bir inşa sunarak teknik bir özgünlük sergiler.

Maraş İğnesi ile Assisi nakışı arasındaki temel farklar şunlardır:

- **İnşa Mantığı:** Assisi "yokluk" (voided) üzerinden zemini çapraz dikişle doldurma esasına dayanır. Maraş İğnesi ilmeklerin üst üste binmesiyle oluşan "varlık" ve hacim üzerinden pozitif bir inşa gerçekleştirir. (Leslie;2007)
- **Dokusal Fark:** Assisi düz bir yüzey sunarken, Maraş İğnesi bükülmüş ilmekler sayesinde rölyef etkili, örgüsel bir katman oluşturur. (Leslie;2007)
- **Kontur Belirleme:** Assisi'de motif sınırları Holbein dikişi ile keskinleştirilirken, Maraş İğnesi'nde sınırları ilmeklerin kendi örgüsel hiyerarşisi belirler. (Boghossian, 2010)

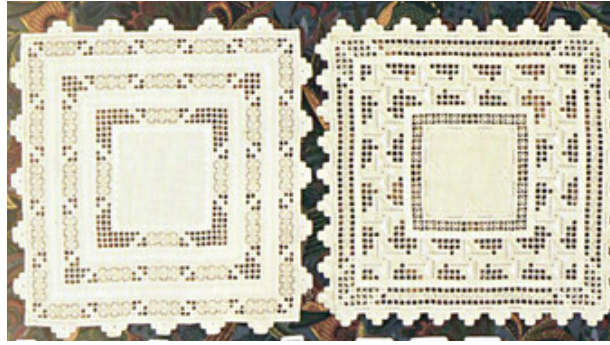
Görsel 16: 16. yüzyıl sonu veya 17. yüzyıl başına tarihlenen, figürlerin boş bırakılarak (voided) arka planın doldurulduğu ve Holbein dikişi ile kontur hatlarının belirginleştirildiği simetrik ejderha motifli klasik Assisi nakışı örneği.

Hardanger Nakışı (Norveç) ve Maraş Filesini Karşılaştırması

Norveç'in Hardanger bölgesine özgü bu whitework (beyaz işleme) tekniği, Kloster blokları ile sabitlenen alanların kesilip çıkartılmasına dayanır. (EPAL, 2025). Hardanger'de boşluklar dantelsi dolgularla (dove's eye vb.) süslenir. (EPAL, 2025). Maraş Filesini ile karşılaştırıldığında:

- **Grid Yapısı:** Hardanger'de Kloster blokları kumaş liflerini sabitleyen bir çerçeve gibi çalışırken, Maraş Fılesı'nde tel çekme ve antika düğümü, kumaşın dokusunu temelden sarsarak yeni bir grid sistemi kurar. (EPALE, 2025).
- **İnşa Prensibi:** Hardanger "kesmeci" bir yaklaşıma sahipken, Maraş Fılesı "eksiltmeci ve yeniden kurucu" bir inşa mantığı izler.
- **Estetik:** Hardanger genellikle beyaz üzerine beyaz ve katı geometrik formlara odaklanırken; Maraş Fılesı, zemini tamamen boşaltıp iğne ile yeniden örerek çok daha esnek bir 'yeniden inşa' disiplini ve ışık-gölge dramaturjisi sunmaktadır (EPALE, 2025).

EPALE (2025) verilerinde de vurgulandığı üzere Hardanger, genellikle beyaz üzerine beyaz (whitework) ve katı geometrik formlara odaklanırken; Maraş Fılesı, zemini tamamen boşaltıp iğne ile yeniden örerek çok daha esnek bir 'yeniden inşa' disiplini ve ışık-gölge dramaturjisi sunmaktadır. (Ceranoğlu & Özsan;2021, Markaloğlu, 1996)

Görsel 17 : Norveç'in geleneksel Hardanger nakışında kullanılan "Kloster" blokları ile sabitlenen ve kesme-çekme tekniğiyle oluşturulan geometrik ajur dolgularını (dove's eye vb.) sergileyen çeşitli beyaz işleme (whitework) örnekleri.

Lucknow Chikankari (Hindistan) ve Maraş İşi Karşılaştırması

Hindistan'ın Lucknow şehriyle özdeşleşen Chikan (Chikankari) işi, 2008 yılında aldığı Coğrafi İşaret (GI) tescili ile kurumsal gücünü pekiştirmiş bir diğer dünya örneğidir. (The Times of India, 2009). Chikan sanatı, ince muslin kumaş üzerine beyaz iplikle yapılan narin 'gölge işi' ve ajur etkileriyle tanınır. Lucknow kentine özgü Chikankari, zarif beyaz işleme karakteriyle bilinir ve Phanda, Murri gibi kabartmalı düğüm dikişlerini kullanır. Maraş İşi ile kıyaslandığında: (The Times of India, 2009).

- **Hacim Oluşturma:** Chikankari'de hacim, dikişin kendi düğüm yapısıyla (örneğin pirinç tanesi şeklindeki Murri) elde edilirken, Maraş İşi'nde hacim "mıhlama" adı verilen harici bir fiziksel kalıp aracılığıyla inşa edilir.

- **Materyal Sertliği:** Chikankari yumuşak muslin kumaşlarda akışkan bir yapı sergilerken, Maraş İşi kadife veya deri zeminlerde daha rijit ve heykelsi bir duruş sergiler. Kahramanmaraş'ın Maraş İşi (sim sırma) tekniği Chikan'ın bu yüzeysel ve transparan estetiğinin aksine; mihlama kalıpları üzerinden yükselen metalik hacmi ve volumetrik iskeleti ile 'tekstil mimarisi' bağlamında daha baskın ve heykelvari bir yapı sergilemektedir.

Görsel 18 Lucknow Chikan sanatında narin muslin kumaş üzerine beyaz iplikle uygulanan; Phanda ve Murri gibi kabartmalı düğüm dikişleriyle elde edilen "gölge işi" ve transparan estetiğe sahip beyaz nakış (white work) işçiliği.

Tablo 4 Yapısal Triadın Teknik Karşılaştırmalı Analizi

Triad Bileşeni	Dünya Örneği	Teknik Kontrast (Fark)	Yapısal Tanım
Maraş İğnesi	Assisi (İtalya)	Assisi motifi 'yokluk' (voiding) üzerinden kurarken, Maraş İğnesi 'twisted stitch' ile ipliği iplik üzerinde örerek 'pozitif varlık' inşa eder.	Örgüsel İnşa
Maraş Filesi	Hardanger (Norveç)	Hardanger 'Kloster' bloklarıyla lifleri sabitlerken, Maraş Filesi atkı-çözüğü sökerek (4x4 koordinasyon) yüzeyi yeniden rekonstrükte eder.	Eksiltmecî Yapı
Maraş İşi	Lucknow (Hindistan)	Lucknow Chikankari'de hacim düğüm dikişinden (Phanda/Murri) gelirken; Maraş İşi'nde harici 'mihlama' kalıpları üzerine 'tekstil mimarisi' inşa edilir.	Hacimsel Sarma

Elde edilen teknik bulgular, Kahramanmaraş'ın işleme mirasının küresel literatürdeki konumunu 'teknik çeşitlilik' üzerinden ampirik olarak doğrulamaktadır. Assisi (İtalya), Hardanger (Norveç) veya Chikan (Lucknow-Hindistan) gibi dünya markası haline gelmiş tekstil merkezlerinin tarihsel olarak ekseriyetle tek bir özgün teknik disipliniyle özdeşleşmesine karşın; Kahramanmaraş'ın üç ayrı yapısal inşa disiplinini (örgüsel, hacimsel ve eksiltmeci) kendi yerel kimliğiyle literatüre tescil ettirmiş olması, analiz edilen örneklerin teknik sofistikasyonunu kanıtlamaktadır. Bu durum, incelenen üçlemenin tesadüfi birer yerel süsleme değil, bölgenin tekstil mimarisini kuran ve dünyada benzerine az rastlanan bir uzmanlaşma seviyesini temsil eden kuramsal bir triad (sacayağı) olduğunu bulgularla sabitlemektedir.

Kahramanmaraş geleneksel tekstil mirasının literatürde sıklıkla genel “Anadolu iğne teknikleri” başlığı altında ele alınmasına karşın; Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Files'i'nden oluşan bütüncül bir teknik repertuvar sunduğu görülmektedir. Bulgular bölümünde teknik bileşenleri deşifre edilen bu üçlü yapı, sadece bir uygulama çeşitliliği değil; yerel adlandırma pratiği aracılığıyla kurulan ortak bir zanaat belleğinin tezahürüdür. Bu bellek, Kahramanmaraş bölgesinde işleme sanatının ulaştığı yüksek teknik ihtisas düzeyinin temel göstergesidir.

Bu perspektifle incelendiğinde; triadın bileşenleri birbirinden bağımsız süslemeler değil, Maraş üslubunu yapısal olarak inşa eden kavramsal yüzey unsurlarıdır. Bulgularda teknik parametreleri sunulan bu sistemler, tartışma zemininde şu kültürel ve teknik hizmetleri yerine getirmektedir:

- **Teknik İhtisas ve Uzmanlaşma:** Aynı zanaat çevresi içinde farklı yüzey ve malzeme gereksinimlerine (hacim, doku, geçirgenlik) göre uzmanlaşmış bu tekniklerin ayrışarak adlandırılması, bölgenin bir "teknik ihtisas merkezi" olduğunu kanıtlamaktadır. "Maraş" adı, burada tekil tekniklerin ötesinde, ortak bir tasarım genetiğini temsil eden kültürel bir üst kimliktir.
- **Yapısal Sistemler Bütünü:** Maraş tekstil mirası, literatürdeki yaygın kanaatin aksine desen merkezli bir bezeme anlayışından ziyade; zemin, dolgu ve hacim katmanlarından oluşan yapısal bir sistemler bütünü olarak konumlanmaktadır. Bu triad, tekstil yüzeyini statik bir düzlem olmaktan çıkarıp, ışık-gölge dramaturjisiyle yönetilen üç boyutlu bir iletişim platformuna dönüştürmektedir.
- **Kültürel Belleğin Teknik Taşıyıcılığı:** Araştırma, kültürel belleğin sadece görsel motiflerde değil, bizzat bu üretim metodolojisiindeki disiplinde yaşadığını ileri sürmektedir. Özellikle dosya ve mıhlama gibi süreçlerdeki matematiksel sadakat,

kuşaklar arası aktarılan bedensel algoritmanın değişmezliğini ve kimlik inşasındaki teknik otoritesini göstermektedir.

Sonuç olarak Kahramanmaraş işleme mirasının önerilen 'Yapısal Triad' kurgusu üzerinden okunması, bölgenin dünya zanaat literatüründeki yerini Assisi veya Hardanger gibi tekil markalaşma modellerinden ayırmaktadır. Bu model, Kahramanmaraş'ı dünyada benzerine az rastlanan bir "teknik ihtisas ve çeşitlilik bölgesi" olarak yeniden tanımlayarak, geleneksel zanaat bilgisinin çağdaş tasarım literatürüne yapısal bir sistem olarak entegre edilmesine olanak tanımaktadır.

Geleneksel Mirasta Fonksiyonel Dönüşüm ve Adaptasyon

Geleneksel zanaat bilgisi, katı ve değişmez bir kurallar bütünü değil; yapısal esnekliği sayesinde yeni formlara eklemlenebilen dinamik bir sistemdir. Boghossian (2010), bu geleneğin adaptasyon kabiliyetini 1970'li yıllarda Halep'teki hamam kültürünün sona ermesi üzerinden örneklendirir. Tarihsel süreçte sabun torbalarının kullanım değerini yitirmesiyle birlikte zanaat yok olmamış; usta kadınların hafıza kayıtları ve sessiz bilgisi sayesinde modern ev eşyaları (radyo, televizyon örtüleri vb.) aracılığıyla yeni bir fonksiyonel bağlam kazanarak varlığını sürdürmüştür. Bu tarihsel kırılma ve adaptasyon başarısı, Maraş işleme triadının bünyesinde barındırdığı morfolojik esnekliğin en somut kanıtıdır.

Kahramanmaraş İşleme Mirasının Gelecek Projeksiyonu

Yapılan yapısal okuma ve tarihsel adaptasyon örnekleri, Kahramanmaraş işleme geleneğinin tarihsel süreç içinde donmuş bir form olmadığını, aksine modern ve post-modern toplumsal ihtiyaçlar karşısında yeniden konumlanabilen dinamik bir üretim sistemi olduğunu göstermektedir. "*Adıyla Yaşayan İşlemeler*" Sanatsal Uygulama Projesi (SAUP) kapsamında elde edilen bu veriler; Maraş işlemlerinin sadece geçmişe ait bir bellek envanteri değil, üretken tasarım (*generative design*) ve parametrik modelleme araçları için modüler birer kod/veri seti olduğunu kanıtlamaktadır.

Sonuç olarak Kahramanmaraş işleme triadının deşifre edilen bu yapısal genetiği, geleneksel zanaatın dijital yüzey kurguları ve modern tekstil mimarisiyle eklemlenmesinde stratejik bir köprü işlevi görecektir. Özellikle Maraş Files'i'nin grid (ağ) tabanlı matris yapısı ve Maraş İşi'nin kalıplar üzerinden yükselen hacimsel iskelet kurgusu, akıllı tekstiller ve giyilebilir teknoloji ürünlerinde yüzey esnekliği, mukavemet ve dokusal dayanıklılık sağlayacak "Dijital İkiz" (*digital twin*) modelleri için özgün birer geometrik altyapı sunmaktadır. Böylece

geleneksel işlemler, sadece nostaljik birer görsel imge olmaktan çıkıp, geleceğin tekstil mühendisliği ve dijital beşerî bilimler çalışmaları için yapılandırılmış birer referans algoritması taşıyıcısına dönüşecektir.

SONUÇ / ÖNERİLER

Yapılan teknik analizler ve kuramsal karşılaştırmalar, Kahramanmaraş'ın dünya işleme literatüründe tek bir yerel kimlik altında kendi adıyla anılan üç farklı yapısal sistemi (Maraş İğnesi, Maraş İşi ve Maraş Files) başarıyla sürdüren dünyadaki ayırt edici merkezlerden biri olduğunu kanıtlamaktadır. Dünya zanaat haritasında Hardanger (Norveç), Assisi (İtalya) veya Lucknow Chikan (Hindistan) gibi merkezlerin küresel tanınırlığı ve terminolojik kimliği büyük oranda tekil bir teknik uzmanlaşma üzerine inşa edilmişken; Kahramanmaraş mirası, birbirine yapısal olarak antagonistik (zıt) üç farklı disiplini aynı yerel kimlik altında bütünleştirmiştir. Bu durum, 'Maraş' ön isminin bir coğrafi işaretten öte, disiplinlerarası bir 'Zanaat Otoritesi' (Craft Authority) olarak tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, söz konusu mirası dekoratif bir bezeme pratiği olmaktan çıkararak, yüzeyi üç boyutlu bir mimari gibi kuran bütüncül bir sistemler bütünü olarak tanımlamıştır. Analizler, bu tekniklerin tarihsel süreçte donmuş bir form olmadığını, aksine farklı toplumsal ihtiyaçlar ve kullanım bağlamları karşısında yapısal esnekliği sayesinde dönüşerek varlığını sürdüren dinamik bir üretim sistemi olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Kahramanmaraş işleme mirası, birbirinden bağımsız süslemeler değil; aynı estetik ve matematiksel tasarım genetiğini paylaşan birer "yüzey inşa sistemi"dir. Şehir adıyla anılan bu tekniklerin literatürdeki biricikliği ve tek bir merkezde üç farklı yapısal sistemin varlığı, Anadolu motiflerinin sadece görsel imajlar değil, aynı zamanda teknik otorite taşıyıcıları olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, geleneksel zanaat bilgisinin yapısal bir terminoloji ile akademik literatüre kazandırılması adına bir referans sunmaktadır.

Bu araştırma, deşifre edilen teknik hafızayı 'Bedensel Algoritma' olarak kavramsallaştırarak; Maraş Files'i'nin gridal mantığı ve Maraş İşi'nin volumetrik kurgusu üzerinden, giyilebilir teknolojiler için 'Dijital İkiz' (Digital Twin) modellerine somut birer referans alanı tanımlamıştır. Bu yaklaşım, Anadolu zanaat bilgisini salt bir süsleme ögesi olmaktan çıkararak, geleceğin tekstil mühendisliği için yapılandırılmış bir referans algoritmasına dönüştürme potansiyeli taşımaktadır.

Akademik ve Eğitimsel Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda, geleneksel işleme tekniklerinin literatürde sadece "nakış" kategorisinde değil, "yapısal yüzey inşa teknikleri" gibi daha teknik bir terminolojiyle tanımlanması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca, deşifre edilen sessiz bilginin tasarım fakültelerinin atölye derslerine "Gelenekselden Moderne Yüzey Kurgusu" başlıklarıyla entegre edilmesi, usta-çırak ilişkisindeki deneyimsel bilginin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacaktır.

Kahramanmaraş, 2025 yılında UNESCO "Edebiyat Şehri" seçilerek kültürel derinliğini uluslararası düzeyde tescil ettirmiştir. Bu bağlamda, Maraş Gülü gibi tescilli sembollerden Maraş İğnesi'nin karmaşık örgüsel inşasına kadar uzanan geniş bir spektrumda kurumsal ve teknik bir otoriteye sahip olan bu miras, dijital arşivleme ve üç boyutlu modelleme çalışmalarıyla desteklenerek evrensel tasarım dilleriyle buluşturulmalıdır.

Bu çalışma, Kahramanmaraş işleme geleneğini literatürde yaygın olan stilistik ve motif temelli yaklaşımların ötesine taşıyarak, teknik sistemler üzerinden okuyan yapısal bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmanın temel katkısı, şehir adıyla anılan işlemleri tekil ve bağımsız örnekler olarak değil; ortak bir tasarım genetiğini paylaşan, ancak yüzey inşa mantıkları bakımından ayrışan bütüncül bir sistem olarak ele almasıdır. Bu yaklaşım, Anadolu işleme literatüründe teknik bilgi ile motif üretimi arasındaki ilişkiyi görünür kılmakta ve geleneksel zanaat bilgisini çağdaş tasarım, tekstil mühendisliği ve yüzey araştırmaları için analitik bir referans alanına dönüştürmektedir. Böylece çalışma, Anadolu motiflerini yalnızca estetik bir miras olarak değil, yapılandırılmış bir bilgi sistemi olarak yeniden konumlandırmaktadır.

Teşekkür:

Bu çalışma, [2026/5-46] numaralı 'Adıyla Yaşayan İşlemler: Kahramanmaraş İşleme Geleneğinin Araştırılması ve Atölye Pratikleri' başlıklı Sanatsal Uygulama Projesi (SAUP) kapsamında desteklenmiştir. Katkılarından dolayı Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Anne's Italy. (2021, 27 Mayıs). *In Assisi embroidery over the centuries* [Çevrimiçi Görsel]. Erişim adresi: <https://www.annesitaly.com/2021/05/27/in-assisi-embroidery-over-the-centuries/>
- Aslantürk, M. (t.y.). *Kişisel nakış ve teknik uygulama arşivi* [Görsel koleksiyonu]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Boghossian, M. (Ed.). (2010). *Marash needlework: Marash Armenian embroidery*. Union of Marash Armenians.
- Borgdorff, H. (2012). *The conflict of the faculties: On the relevance of artistic research and contemporary art*. Leiden University Press.
- Ceranoğlu, M., & Özsan, M. (2021). Giysi tasarımlarında Maraş file nakışı. *Turkish Academic Research Review*, 6(3), 969–999. <https://doi.org/10.30622/tarr.973163>
- Çelik, E. (2019). Kahramanmaraş geleneksel Maraş işi işlemlerinde kullanılan araç-gereçler, malzemeler ve teknikler. *Kalemişi*, 7(14), 125-156. doi: 10.7816/kalemisi-07-14-06
- Der Manuelian, L. (2014). *The weaver's art: Armenian textiles and the Marash tradition*. In *Armenian Cultural Heritage in the Middle East* (Ed. M. Boghossian). Harvard University Press / Union of Marash Armenians.
- EPALE. (2025). *Hardanger nakışı*. Avrupa Yetişkin Öğrenimi Elektronik Platformu (EPALE) Blogu. <https://epale.ec.europa.eu/tr/blog/hardanger-nakisi>
- Hardanger Folk Museum. (2026). *Hardanger embroidery courses 2026* [Çevrimiçi Görsel]. Erişim adresi: https://hardangerfolkemuseum.no/program/_hardanger-embroidery-courses-2026/
- Japan Armenia. (t.y.). *The Armenian Marash embroidery through the eyes of a Japanese woman* [Çevrimiçi Görsel]. Erişim adresi: <http://japanarmenia.com/the-armenian-marash-embroidery-through-the-eyes-of-a-japanese-woman/>
- Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). *Maraş file nakışı*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmî Portalı. Erişim adresi: <https://kahramanmaras.ktb.gov.tr/TR-207863/maras-file-nakisi.html>
- Kasparian, A. O. (1983). *Armenian needlelace and embroidery*. EPM Publications.
- Leslie, C. A. (2007). *Needlework through history: An encyclopedia*. Greenwood Publishing Group.
- Maraş Avucumda. (2021, 3 Mart). *Maraş İşi / Sim Sırma* [Çevrimiçi Görsel]. Erişim adresi: <https://marasavucumda.com/maras-isi-sim-sirma/>
- Markaloğlu, Ş. (1996). *Dival İşleme (Sırma-Maraş işi)*. Ankara: Özkan Matbaacılık.

Masters of Traditional Arts. (t.y.). *Lily Vorperian: Marash Armenian embroidery* [Çevrimiçi Görsel]. Erişim adresi: <http://www.mastersoftraditionalarts.org/artists/344>

Masters of Traditional Arts. (t.y.). *Lucianna Mkhitarian: Marash Armenian embroidery* [Çevrimiçi Görsel]. <https://www.facebook.com/lusine.mkhitarian.620687/photos> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2026).

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.

Petrosyan, L. (2017). *Armenian embroidery: Techniques and symbols of the Marash tradition*. History Museum of Armenia Publications. Yerevan.

Rural Handmade. (2024). *Lucknowi Chikankari: The craftsmanship behind India's iconic embroidery* [Çevrimiçi Görsel]. Erişim adresi: <https://ruralhandmade.com/blog/lucknowi-chikankari-the-craftsmanship-behind-india-s-iconic>

Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü. (t.y.). *18. Yüzyıl Bindallı Koleksiyonu* [Görsel]. Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi.

The Times of India. (2009, 16 Ocak). *Chikankari GI tagging, a step towards global branding*. <http://timesofindia.indiatimes.com/>

Torgerson, M. (t.y.). *Gems of Hardanger embroidery: Hardanger gallery collection volume 13* [Çevrimiçi Görsel]. Lake Country Books. Erişim adresi: https://www.lakecountrybooks.com/store.php/lakecountrybooks/pd9214207/gems_of_hardanger_embroidery_hardanger_gallery_collection_volume_13#images

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022). *Maraş Güllü motifi – Coğrafi işaret sicil belgesi* (Tescil No: 1178).

Yakar, E., & Yakar, E. B. (2011). *Maraş işi sim sırma ve bindallılar*. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.